

ВСТУП

Одним із домінуючих чинників культурно-історичного поступу нашого народу була безпосередня участь Української Греко-Католицької Церкви. Її рідномовний обряд, органічна відповідність менталітету, підтримка й поглиблення етнічної духовності української нації зумовили перетворення Церкви на справжню скарбницю і осередок національно-культурного розвитку нашого народу. Завдяки будівництву храмів, розвитку іконописної та літописної традицій, хорового співу, і церковної музики, богослов'я, Церква не тільки збагачувала національно-культурну скарбницю українців, а й створювала умови для запозичення прогресивних західних духовних надбань. З найдавніших часів Церква на українських землях виступала ініціатором створення розвитку і поглиблення відповідного роду мистецтва, літератури та виховання.

Виконувати ці завдання, з ініціативи митрополита Андрея Шептицького наприкінці XIX ст., було покладено на плечі відновленого в Українській Греко-Католицькій Церкві монашого життя за древнім Студитським Уставом. Утворення монастирів Студитського Уставу було зумовлене конкретними нагальними потребами українського народу, між ними встановлювався і зміцнювався органічний взаємозв'язок. Діяльність Студитського чернецтва, як носія духовної та матеріальної культури нашої нації, нерозривно пов'язана з її історією.

Про відродження національної самобутності українського народу зусиллями простого малоосвіченого люду не доводилося й думати. Інтелігенція, незважаючи на численні спроби поліпшення культурної та політичної ситуації на Західній Україні, не мала достатнього впливу на все українське населення. Основними засобами її просвітницької діяльності були друковані літературні та публіцистичні твори, які не могли мати суттєвого впливу з огляду на неписьменність основної маси галицького народу. Тому головним завданням на шляху відродження української самосвідомості і в майбутньому державності ставало підвищення рівня освіти населення Галичини.

У місцевостях неподалік Львова виникали невеликі молитовні групи побожних селянських хлопців, які хотіли жити монашим життям. Новопризначений митрополит Андрей заопікувався ними і почав створювати відповідне монаше формування. У 1898 р. відбулися облечини перших трьох монахів-студитів, а невдовзі постав Студитський монастир – Скнилівська Лавра преп. Антонія Печерського. У 1919 р. митрополит Андрей передав монахам Студитського Уставу Унівську резиденцію галицьких митрополитів – колишній старовинний монастир. Отже, Унівська обитель, давній центр чернецтва на західноукраїнських землях, стає головним домом монастирів Студитського Уставу і отримує статус Лаври.

Монахи-студити, на відмінну від західного зразка монашества, не мали харизми: кожний брат чи отець спільноти виконував той вид праці, до якої мав обдарування.

Пасторальна опіка над унівською парохією та прочанами, культурно-просвітницька діяльність серед молоді та старших, катехизація дітей – ось далеко не повний перелік діянь унівської братії, рясні плоди яких пожинаємо й досі. Ченці займалися і науковою діяльністю. Працею та подвигом унівських ченців було створено низку нових монастирів. У 1920-их рр. у Львові постала Лавра св. Івана Хрестителя на Чернечій горі (сучасний Шевченківський гай). Студитські монастирі були також засновані у Зарваниці на Тернопільщині, у Дорі на Гуцульщині, у Фльоринці на Лемківщині.

Мета дипломної праці – проаналізувати суспільно-просвітницьку діяльність та причини відновлення чернецтва Студитського Уставу митрополитом Андреем Шептицьким, його

розвиток, роль та місце на Україні у 1920-1947 рр. Для досягнення основної мети потрібно виконати такі завдання:

- висвітлити причини, які зумовили відновлення студитського чернецтва;
- показати роль Андрея Шептицького у його відродженні;
- дослідити парафіяльну та педагогічну діяльність Унівської Лаври та дочірніх монастирів у житті нашого народу та Церкви;
- показати допомогу Студитського монашества в національно-визвольному русі.

У процесі написання дипломної роботи було використано такі методи, як: історичний, дедуктивний та метод аналізу та порівняння даних.

Відповідно до мети, ми розділили працю на дві частини. У першому розділі проаналізуємо причини, якими керувався митрополит Андрей у процесі відродження студитів, охарактеризуємо перехід монахів в Унів після знищення Скнулівської обители. Тема відродження чернецтва в УГКЦ, що відбулося здебільшого завдяки зусиллям митрополита Шептицького, дуже широка і, водночас, малодосліджена. З його біографії пересвідчуємося, які великі зусилля він докладав – для відродження та вдосконалення чернечого руху. Він втілював у життя своє бажання, не будучи змушений засновувати якийсь новий чин, що не відповідало б східній традиції, згідно з якою чернецтво ніколи не було поділене на чини (як у Західній Латинській Церкві). Давня чернеча спільнота Студитського Уставу завдячує своє відродження та нове життя натхненній праці митрополита Андрея. Це було метою його життя, його пастирського служіння. Він присвятив себе справі, яка потребувала багато зусиль, турбот, переживань і самовідданої праці, долав при цьому різноманітні перешкоди. Владика Андрей невтомно і наполегливо працював над такою складною (на той час) та серйозною справою, як відновлення давніх чернечих традицій. Завдяки старанням митрополита було закладено основні засади відродження студитських монастирів з метою розвитку їх майбутніми поколіннями.

У другому розділі розглянемо безпосередньо життя та діяльність ченців Студитського Уставу, зокрема в Унівській Лаврі, де вони почали заново влаштовувати своє монаше життя після знищення Скнулівської Лаври під час Першої світової війни. Звернемо увагу на заснування нових монастирів на території України, а також – жіночого монастиря сестер-студиток, на їхнє служіння українському народові. Охарактеризуємо впровадження східного виду життя монахів, їхнє забезпечення у монастирі, а також соціальний та харитативний вимір (опіка сиротами, виховна, видавнича, та національно-визвольна діяльність серед людей).

Важливе місце в історіографії питання суспільно-просвітницької діяльності посідають збірники документів під редагуванням вітчизняних та зарубіжних учених, у яких висвітлюються різні аспекти діяльності УГКЦ. Зокрема, у «Літописі Голготи України» зібрано аргументовані історичні факти і свідчення, вперше опубліковано рідкісні документи.

Для того, щоб бути об'єктивними у висвітленні поставлених перед собою завдань, ми спиратимемося на твори о. Климентія, які дотепер окремо не були видані, та розміщені у Студитському довоєнному часописі «Ясна путь»; на Пастирські Послання Митрополита Андрея Шептицького 1899-1944 рр.; на дослідження І. Мицька, Кир М. Марусина, о. А. М. Аммана, о. М. Стека, диякона Василя (ЧСВВ), о. В. Ленцика, Б. Казимири, К. Левіна та о. С. Дмитруха про діяльність Студитського монашества. Також будемо використовувати документи Центрального державного історичного архіву у м. Львові, які стосуються

нашої проблеми.

Аналізуючи стан наукового опрацювання досліджуваної теми, слід зазначити, що в українській і зарубіжній історіографії практично відсутні ґрунтовні, комплексні роботи, які б спеціально розглядали окреслену в дипломній роботі низку проблем. Але є чимало наукових праць, які тою чи іншою мірою торкаються цієї теми.

Усі ці фактори визначають актуальність нашої роботи. Основними труднощами, на які ми натрапили при написанні, був брак ґрунтовних досліджень особливо з історії суспільно-просвітницької діяльності Студитського чернецтва на Україні.

Наукова новизна дослідження полягає у вивченні тематики, котра в історіографії досі недостатньо опрацьована. Ця праця є спробою висвітлити, проаналізувати та певною мірою осмислити розвиток студитського чернецтва в житті нашої Церкви та народу в ХХ ст.

ВИСНОВКИ

Завершуючи наше дослідження, робимо висновок, що монастирі Студитського Уставу є невід'ємною частиною традиції східного чернецтва у складі Української Греко-Католицької Церкви.

Нашою метою було дослідити історію відновлення, життя і діяльності монастирів Студитського Уставу в період 1920-1947 рр. Для успішного розв'язання проблеми, ми поділили працю на два розділи. У першому розділі ми охарактеризували процес відновлення студитів, який відбувся завдяки діяльності митрополита Андрея Шептицького, звернули нашу увагу на перехід студитської спільноти зі Скнилова до Унева.

Відновлення студитського чернецтва відбулося внаслідок релігійного та культурно-національного відродження, яке охопило Галичину наприкінці ХІХ ст. На той час серед простого народу існувала ідея створення монаших згромаджень на зразок давніх українських чернечих спільнот. Студитське чернецтво черпало сили з українського села, і його завданням було працювати на селі, подаючи приклад, створюючи осередки духовності, сприяючи розвитку східного монашества, та втілювати ідеї далекоглядного митрополита Андрея Шептицького. Монахи досягли успіху у своєму служінні завдяки керівництву ігумена Климентія, який опрацював і втілював у життя «Типикон» (Устав), що регулював щоденне життя ченців. Дух і практику східного чернецтва він переніс та пристосував до потреб переважно сільської української громади. І саме тому погляди Андрея Шептицького та ігумена Климентія заслуговують на особливу увагу в історії Української Греко-Католицької Церкви та чернецтва і навіть в історії Вселенської Церкви.

Другий розділ стосується головно діяльності Унівської Лаври та дочірніх монастирів: парафіяльної праці, педагогічно-харитативної та національно-визвольної, у житті нашого народу та Церкви. Студитське чернецтво зі своїм центром у Святоуспенській Унівській Лаврі стало вогнищем духовності на Галичині, так як чернецтво Києво-Печерської Лаври у Київській Русі.

Крім заснування чоловічих монастирів у Львові, Дорі, Зарваниці був створений перший жіночий монастир студиток у Якторові, де сестри займалися виробництвом церковних речей, доглядали за дітьми у сиротинцях та дитсадках у Львові, Брюховичах, Гаях, Підгайцях. Митрополит Андрей не лише реорганізував, але й всесторонньо розвинув студитське чернецтво: віднова українського середньовічного іконопису, збереження

давніх українських ікон, опіка над сиротами та соціально незахищеними верствами населення. Крім плекання духовності, студити відстоювали правду, надавали допомогу тим хто її потребував, ризикували власним життям, рятували євреїв, захищали рідний край від зазіхань, займались педагогічно-просвітницькою діяльністю, допомагали місцевому населенню в національній боротьбі проти радянських загарбників.

Проаналізувавши наявну на цей момент джерельну базу, ми зауважили, що вже давно визріла потреба у спеціалізованому, окремому, цілісному, обґрунтованому дослідженні суспільно-політичної та культурно-просвітницької діяльності студитського чернецтва. Підсумовуючи результати дипломної роботи, можемо стверджувати, що монашество Студитського Уставу відіграло важливу роль у формуванні національної свідомості, ідентичності розвитку національно-релігійних почуттів, духовно-інтелектуального світу українців. Саме у воєнний період особливо яскраво простежується етнічна специфіка, національний характер та потужний націотворчий та духовно формуючий потенціал монашества в Україні.

Результати дослідження періоду 1920-1947 рр. дають можливість констатувати факт впливу Студитського монашества на процеси національно-духовного розвитку українського народу.

Сьогодні, в умовах незалежної держави, досвід Студитського монашества УГКЦ на ниві духовного розвитку нації є особливо актуальним. Спільно із духовною традицією монаших чинів, Студитське монашество може бути використане у духовному оновленні суспільства, в утвердженні християнських моральних вартостей в українському народі.

ЗМІСТ

Список скорочень.....	3
Вступ.....	4
Розділ 1. Митрополит Андрей Шептицький і реорганізація студитського чернецтва.....	9
1.1. Принципи митрополита Андрей Шептицького у реорганізації студитського чернецтва.....	9
1.2. Перехід студитських ченців в Унів.....	19
Розділ 2. Діяльність Унівської Лаври та дочірніх монастирів.....	32
2.1. Парафіяльна діяльність.....	32
2.2. Педагогічна діяльність студитського монашества.....	43
2.3. Участь у національно-визвольній боротьбі.....	48
Висновки.....	62
Список використаної літератури.....	65